

POLITICKÁ A SOCIOEKONOMICKÁ GEOGRAFIE

8. přednáška
(verze na web)

POLITICKÁ A SOCIOEKONOMICKÁ GEOGRAFIE

Integrační procesy
Definice pojmu

Integrace je když ...

- **Integrace** je sdružení svrchovaných států, které v určité sféře (činnosti) formulují a uskutečňují společnou politiku a k tomuto účelu vytvářejí společné nadnárodní orgány (a instituce), na které vlády a parlamenty členských zemí přenášejí část svých pravomocí
- V některých ohledech příslušné orgány integraci formulují a realizují vlastní legislativu a politickou (hospodářskou) aktivitu
- Formální účast v integraci tedy vždy spočívá v tom, že svrchovaný stát přeneše některý aspekt své suverenity na nadnárodní orgán / instituci integrace

Integrace

- 2 protichůdné procesy / stavy:
 - diferenciací (další prohlubování rozdílů mezi zeměmi i mezi skupinami lidí)
 - integrace (např. v Evropě proces rozšiřování a prohlubování evropské integrace); integrační procesy probíhaly a probíhají na celém světě, téměř na všech kontinentech se regionální svazky vytvořily vesměs na hospodářské bázi
- Integraci je možno pojímat:
 - dynamicky (určitý proces)
 - staticky (určitý stav, vzniklý integračním procesem, nejčastěji nějaká mezinárodní organizace)
- Podle míry institucionalizace se odlišuje:
 - **neformální integrace** (probíhá víceméně spontánně, na základě dynamiky ekonomického a sociálního rozvoje a také rozvoje vědy a techniky; kontinuální proces)
 - **formální integrace** (zpravidla výsledek jednání a dosaženého konsensu jednajících stran; vyvíjí se spíše po skocích)

Integrace

- Integrační proces zpravidla prochází vývojovými stádii či fázemi, od nižších k vyšším
- Nejčastěji se s integračními procesy setkáváme v oblasti ekonomiky
- Vyskytují se ale i integrace:
 - Politické
 - Bezpečnostní
 - Sociální
 - Kulturní
- Čím je integrační proces rozvinutější, tím se zvyšuje i význam mimoekonomických aspektů integrace
- pokud za jádro integračních procesů budeme považovat procesy ekonomické, pak se nejčastěji používá typologie, uvedená v následujícím oddílu

POLITICKÁ A SOCIOEKONOMICKÁ GEOGRAFIE

Integrační procesy Typologie

Obecně lze rozlišit:

- ▣ mezinárodní organizace
- ▣ vojenské a politické (vojensko-politické) integrace
- ▣ ekonomické integrace (různé stupně, bude rozebráno následně)
- ▣ víceúčelové (komplexní) integrace tendující ke konfederativnímu až federativnímu uspořádání

Pásmo (zóna) volného obchodu

Free trade zone

- ▣ Nejnižší stádium integrace
- ▣ Mezi členy jsou odstraněny celní a jiné bariéry vzájemného obchodu
- ▣ Mohou být zaměřeny na všechny výrobky nebo jen na průmyslové (bez zemědělských)
- ▣ Vůči nezúčastněným zemím si každá země pásma upravuje své obchodní vztahy samostatně (má vlastní celní sazby)
- ▣ Typický příklad: Severoamerická zóna volného obchodu (NAFTA)

Celní unie

Customs union

Podobné jako pásmo volného obchodu, ale navíc:

- ▣ Členské země celní unie mají společná cla vůči třetím zemím
- ▣ Vzhledem k tomu musejí členské země vyvíjet společnou obchodní politiku (úprava vnějších cel, postup liberalizace obchodu, poskytování obchodních výhod)
- ▣ Příklady (historické): Benelux (od 1948), celní unie Česká republika – Slovensko (od 1993)

Společný trh *Common market*

Jako celní unie, ale navíc:

- ▣ Volný pohyb tzv. výrobních faktorů (pracovních sil a kapitálu) – všichni občané zúčastněných zemí se mohou pohybovat volně po území společného trhu s právem kdekoli se usadit a pracovat
- ▣ Σ: volný trh pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu po celém území společného trhu

Hospodářská unie

Vyšší typ než společný trh, navíc:

- ▣ Řada společných politik v hospodářské oblasti

Monetární unie

- ▣ Nejvyšší stádium hospodářské integrace
- ▣ Příznačné je zpravidla používání společné měny
- ▣ Postup zpravidla je:
 - Úplná a nezvratná konvertibilita měn
 - Plná liberalizace kapitálových toků mezi členskými státy
 - Integrace bankovních a finančních trhů
 - Neodvolatelné fixování směnných kursů bez flukтуаčního pásma
 - jednotná monetární politika řízená jednotnou centrální bankou
 - V závěrečné fázi zavedení společné měny
- ▣ V této fázi je v současnosti část EU (tzv. „Eurozóna“), případně 9 území v Malých Antilách, která používají východokaribský dolar

Politická unie

- Už přesahuje čistě hospodářskou integraci
- Společné politiky se z ekonomiky rozšiřují např. na:
 - Zahraniční politiku (nebo některé vybrané aspekty)
 - Bezpečnostní politiku / obranu
 - Některé aspekty vnitřní politiky

Personální unie

- Není složený stát ani mezinárodní organizace ani integrace
- Několik států – subjektů mezinárodního práva – má společnou hlavu státu
- Největší personální unii tvoří Spojené království, Kanada, Austrálie + cca 15 dalších zemí Společenství

Konfederace

- Nejsou složené státy, ale mezinárodní organizace
- Je to svaz nezávislých států, pravomoc orgánů konfederace není imperativní
- Subjektem mez. práva jsou členské státy, ne konfederace jako celek
- většinou jen přechodná forma spolupráce, která končí přetvořením na federaci (1789: USA, 1848: Švýcarsko), nebo rozpadem (1989: Senegambie)
- Pozor na Švýcarsko!!!

Organizace spojených národů

- největší celosvětová (mezinárodní) organizací (o integraci nelze hovořit)
- Sídlo v New Yorku.
- byla založena na obdobných idejích jako neúspěšná Společnost národů: **udržovat ve světě mírové soužití a bezpečnost členských států a rozvíjet mezinárodní spolupráci v ekonomické, sociální, kulturní a humanitární oblasti**
- vojenské složky OSN plní převážně jen roli dohlížitele, případně separátora konfliktních stran, a zejména distributora humanitární pomoci a většinou nejsou oprávněny aktivně vojensky zasahovat
- Významnější a hmatatelné jsou její aktivity ve sféře humanitární a vzdělávací
- Má 6 výkonných orgánů:
 - Valné shromáždění
 - Radu bezpečnosti
 - Hospodářskou a sociální radu
 - Poručenskou radu
 - Mezinárodní soudní dvůr
 - Sekretariát

Organizace spojených národů

- 192 členů, kromě Vatikánu všechny všeobecně uznané nezávislé státy světa
- Z pohledu OSN „vyplňují“ její členové celou souši s výjimkou Vatikánu (pozorovatel), Palestiny (reprezentované OOP; pozorovatel) a Antarktidy, závislá území pak podléhají vždy suverenitě nějakého člena OSN

Organizace spojených národů

- řešení mezinárodních konfliktů je primárním posláním organizace
- má silné právní mechanismy, ale díky struktuře organizace mohou být paralyzovány velmocemi
- ústřední je postavení Rady bezpečnosti
 - má právo vyhlášovat sankce a také organizovat vojenské akce, její rozhodnutí jsou závazná pro všechny státy
 - Problém: způsob hlasování (15 členů, z toho 5 stálých s právem veta, vyžaduje se souhlas 9 členů, ale stálí členové mají právo veta)
 - Veto osud použili: Čína 6x, Francie 18x, Rusko (SSSR) 122x, Británie 32x a USA 81x (veta po roce 1984: USA 43x, Rusko jen 4x)

Odborné organizace OSN (16 ks)

- Mezinárodní organizace práce (ILO), 1919, resp. 1946, Ženeva
- Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (Světová banka - World Bank), 1945, Washington
- Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund), 1945, Washington
- Organizace OSN pro výživu a zemědělství (FAO), 1945, Řím
- Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), 1946, Paříž
- Mezinárodní organizace pro civilní letectví (ICAO), 1947, Montréal
- Mezinárodní telekomunikační unie (ITU), 1947, Ženeva
- Všeobecná (světová) poštovní unie (UPU), 1874, resp. 1948, Bern
- Světová zdravotnická organizace (WHO), 1948, Ženeva
- Světová meteorologická organizace (WMO), 1950, Ženeva
- Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA), 1957, Vídeň
- Mezinárodní námořní organizace (IMO), 1958, Londýn
- Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO), 1970, Ženeva
- Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj (IFAD), 1977, Řím
- Organizace OSN pro průmyslový rozvoj (UNIDO), 1979, Vídeň
- Světová obchodní organizace (WTO), 1995, Ženeva

Европейски съюз, Evropská unie, Den Europæiske Union, Europese Unie, Euroopa Liit, European unioni, Union européenne, Europäische Union, Ευρωπαϊκή Ένωση, Európai Unió, An tAontas Eorpach, Unione Europea, Eiropas Savienība, Europos Sąjunga, L-Unjoni Ewropea, Unia Europejska, União Europeia, Uniunea Europeană, Európska únia, Evropska unija, Unión Europea, Europeiska unionen

Evropská unie

- díky rozloze, počtu obyvatel a ekonomickému potenciálu rozhodující kontinentální integrace
- byla vytvořena v roce 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii (**Maastrichtská smlouva**), která navazovala na předchozí evropské integrační aktivity sahající do 50. let 20. století.
- V současnosti má podobu **mezinárodní organizace s některými prvky složeného státu**, které ji odlišují od ostatních hospodářských sdružení (např. vlajka, hymna, měna, občanství EU, volný pohyb obyvatelstva, atd.).
- Toto uskupení má souhrnnou rozlohu 4,3 mil. km² a obývá ho 500 milionů obyvatel.

Evropská unie

- Základními principy fungování EU je:
 - nadřazenost evropského práva nad právem národním
 - tzv. princip přímého účinku (evropské právo platí v členských státech bez nutnosti jeho schválení národním parlamentem).
- **Evropské právo** tvoří nařízení, směrnice a rozhodnutí rozhodovacích institucí EU:
 - **nařízení** je automaticky platné ve všech členských zemích,
 - **rozhodnutí** také platí automaticky, ale jen pro konkrétního adresáta (zemi nebo skupinu zemí),
 - **směrnice** musí být přijata parlamentem členské země – je závazná v cíli, ale ne v prostředcích naplnění (např. směrnice o kvalitě masa udává požadavky na masný výrobek, ne, ale konkrétní způsob, jak jich má být dosaženo, ten si určují členské země podle místních podmínek)

Vývoj evropské integrace

- Zárodkem budoucí EU bylo v roce 1952 vytvořené **Evropské společenství uhlí a oceli** (ESUO), které si kladlo za cíl postupně zrušit cla a obchodní omezení na trhu s uhlím a hutnickými výrobky mezi 6 zakládajícími zeměmi (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a Německo).
- Členské země ESUO rozšířily spolupráci v roce 1958 ustavením **Evropského hospodářského společenství** (EHS – cílem bylo původně vytvoření společného trhu s průmyslovým zbožím) a **Evropského společenství atomové energie** (ESAE – cílem bylo vytvoření společného trhu s nukleárními materiály).
- Původně existovaly tyto tři organizace samostatně a každá měla své vlastní řídicí orgány, v roce 1967 však byly na základě smlouvy vytvořeny řídicí instituce společné. Vzniklá struktura pak byla označována souhrnně jako **Evropská společenství** (ES).

Vývoj evropské integrace

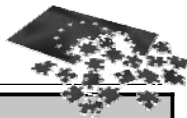
- Další vývoj evropské integrace měl 2 aspekty:
 - rozšiřování evropské integrace o nové země
 - prohlubování evropské integrace o nové oblasti spolupráce.

Rozšiřování ES/EU

- K **prvnímu rozšíření ES** došlo v roce 1973 (připojena Británie, Irsko a Dánsko) – z „Šestky“ se tak stala „Devítka“
- jako **druhé rozšíření** se označuje přijetí Řecka (v roce 1981) a Portugalska se Španělskem (1986) („Dvanáctka“),
- jako **třetí** pak přijetí Rakouska, Švédska a Finska v roce 1995 („Patnáctka“).
- Státy střední Evropy vč. České republiky přistoupily k EU 1. 5. 2004. Od posledního rozšíření v roce 2007 tvoří unii **27 členských zemí**.
- Členem EU se může stát každá evropská země, která splňuje **tzv. kodaňská kritéria**, stanovená v roce 1993 (stabilní demokracie, vláda práva a dodržování lidských práv; fungující tržní ekonomika; schopnost vyrovnat se s tržními tlaky EU; schopnost přijmout závazky členství). V současnosti jedná EU o přistoupení s Tureckem, Chorvatskem, Makedonií a Černou Horou.

Přehled členů

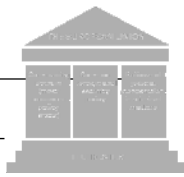

Rok	Noví	Celkem	Státy
1952	6	6	Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko
1973	3	9	Británie, Dánsko, Irsko
1981	1	10	Řecko
1986	2	12	Portugalsko, Španělsko
1995	3	15	Finsko, Rakousko, Švédsko
2004	10	25	Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko
2007	2	27	Bulharsko, Rumunsko

Prohlubování integrace

- vytvoření Evropského měnového systému (1. 1. 1979 – zavedl pásma pro změny vzájemných kurzů evropských měn)
- zavedení přímých voleb Evropského parlamentu (poprvé v roce 1979)
- dokončení hlavního cíle EHS, tj. vytvoření společného trhu (od 1. 1. 1993).
- Po dosažení společného trhu došlo k dalšímu prohlubování integrace ve směru k měnové unii a politické unii, zároveň musela evropská integrace reagovat na zhroutilí komunistických režimů v zemích střední a východní Evropy a na snahy středoevropských států o připojení.

Maastrichtská smlouva

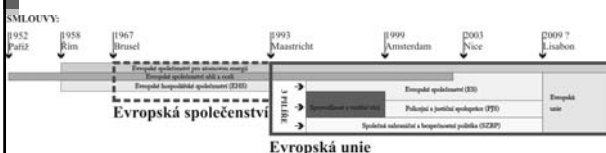

- Na mezivládní konferenci v nizozemském Maastrichtu byla podepsána tzv. Maastrichtská smlouva, která dala evropské integraci v některých směrech nadnárodní charakter a rozdělila jednotlivé „evropské“ agendy do tří pilířů, které se navzájem odlišují mírou pravomocí evropských institucí a národních států:
 - **1. pilíř** (vnitřní trh, měnová unie a činnost Evropského soudního dvora) je **vylučně nadnárodní** (rozhodnutí mohou evropské instituce přijmout i proti vůli některého z členských států)
 - **2. pilíř** (společná zahraniční a bezpečnostní politika) je **čistě mezivládní** (s rozhodnutími musí souhlasit každý zúčastněný stát)
 - **3. pilíř** (otázky kriminality a azylu) je též **čistě mezivládní**

Po vzniku EU

- Vstupem Maastrichtské smlouvy v platnost (1. 11. 1993) dostala dosavadní integrační uskupení formu **Evropské unie** (EU).
- V 90. letech 20. století se Evropská unie zaměřila na zavedení společné měny – eura – a na zrušení hraničních kontrol mezi členskými státy.
- Poslední zásadní revize právního rámce EU byla provedena v souvislosti s přípravou výrazného rozšíření EU smlouvou v Nice (platná od 1. 2. 2003).
- V současnosti probíhají diskuse o dalším směřování EU a o zjednodušení rozhodovacích procesů v rámci rozšířené unie.
 - Neúspěchem skončil návrh na nahrazení všech dosavadních smluv jednoduchým dokumentem – Smlouvou o ústavě pro Evropu
 - rozhoduje se o přijetí reformní Lisabonské smlouvy, která by mohla zjednodušit nyní již značně komplikovanou vnitřní strukturu unie.

Schéma vývoje EU

Hlavní instituce EU – rozhodovací

instituce	od	funkce	Zastupuje zájmy	způsob rozhodování
Evropská rada	1986	určuje základní směr politiky EU	členských států	jednomyslnost
Rada EU	1952	Schvaluje legislativu a rozpočet, volí čelné představitele EU	členských států	jednomyslnost / kvalifikovaná většina
Evropská komise	1952	Navrhuje legislativu, sestavuje a spravuje rozpočet, má výkonné pravomoci (hlavně při regulaci společného trhu), kontroluje dodržování práva EU	EU jako celku	kvalifikovaná většina
Evropský parlament	1952	Schvaluje legislativu a rozpočet, schvaluje složení institucí	občanů EU	kvalifikovaná většina

Evropská rada

- **Evropská rada** je schůzka vrcholných představitelů členských států EU (prezidentů, předsedů vlád nebo ministrů zahraničních věcí).
- Určuje základní směry evropské integrace, schází se v průměru čtyřikrát za rok.

Rada Evropské unie

- **Rada EU** je klíčovou rozhodovací institucí, schvaluje zákony EU a její rozpočet.
- Tvoří ji zástupci vlád členských zemí (zpravidla pověření ministři).
- V řízení Rady EU se členské země střídají po šesti měsících (tzv. **předsednictví EU** – předsednická země připravuje jednání Rady EU, reprezentuje Radu před ostatními institucemi EU a také reprezentuje EU navenek).

Rada Evropské unie – způsob hlasování

- při rozhodování o otázkách národních zájmů a o důležitých změnách základních právních dokumentů EU se hlasuje podle **principu jednomyslnosti**,
- většina návrhů se ale přijímá podle **principu kvalifikované většiny**. Při něm disponuje každá země počtem hlasů odvozeným z její populační síly (ČR má 12 z celkem 345 hlasů),
 - k přijetí návrhu se vyžaduje souhlas nadpoloviční většiny zemí disponujících alespoň 255 hlasy (74 %). Tím se brání tomu, aby byl přijat návrh nepřijatelný pro příliš velkou skupinu zemí, zároveň ale nemůže jeden stát blokovat přijetí návrhu vyhovujícího naprosté většině ostatních zemí.
- Jen výjimečně (o technických otázkách) se hlasuje **absolutní většinou**

Budova Rady EU (Justus Lipsius) v Bruselu

Evropská komise

- **Evropská komise** má přibližně roli vlády EU,
- vedle toho:
 - poskytuje administrativní servis členským státům,
 - vypracovává legislativní návrhy
 - kontroluje dodržování práva EU (např. iniciuje žaloby proti porušení pravidel EU u Evropského soudního dvora).

Budova Berlaymont – sídlo Evropské komise

Evropská komise

- Komise má 27 členů: je tvořena předsedou, kterého volí na 5 let Evropská rada a musí ho schválit poslanci Evropského parlamentu (střídají se představitelé velkých a malých členských států), a dále komisaři, které jmenuje předseda komise a jako celek je opět schvaluje Evropský parlament.
- Každý členský stát EU má v Evropské komisi jednoho zástupce. Členové komise neprosazují zájmy svého státu, ale odpovídají vždy za jeden konkrétní rezort nebo funkci (český zástupce v období 2004–2009 Vladimír Špidla (dříve předseda české vlády) je komisařem pro sociální záležitosti).

Evropský parlament

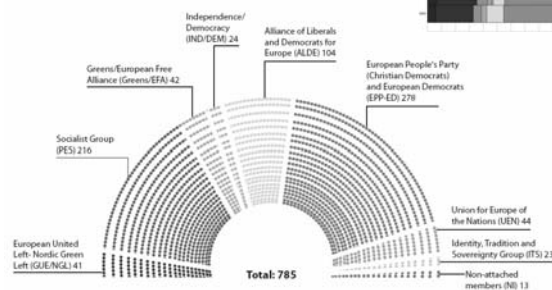
- **Evropský parlament** je tvořen 785 [1] přímo volenými poslanci reprezentujícími občany unie.
- Parlament je volen na 5 let, ČR reprezentuje 24 poslanců.[1]
- Jde o jediný řídicí orgán EU, který odvozuje svou legitimitu přímo od občanů (a také proto je asi nejnámější).

[1] počet poslanců ovlivněn přijetím nových členů v průběhu volebního období 2004–09, po volbách v roce 2009 bude počet poslanců EP opět „standardní“, tj. 732, Česká republika bude mít 22 poslanců

Evropský parlament

- Označení „parlament“ je poněkud zavádějící: na rozdíl od klasických „národních“ parlamentů nemá totiž toto těleso právo zákonodárné iniciativy (tato pravomoc přísluší pouze Evropské komisi) a nemá také přímou kontrolní funkci vůči Evropské komisi.
- Evropský parlament schvaluje legislativu EU, rozpočet a složení ostatních institucí.
- Parlament má v současnosti 3 sídla: Štrasburk (tam probíhají plenární zasedání), Brusel (jednání výborů a mimořádná zasedání) a Lucemburk (sídlo sekretariátu).

Evropský parlament

Kontrolní instituce EU

- **Evropský soudní dvůr** (*The Court of Justice*) [1] (dbá na dodržování evropského práva)
- **Účetní dvůr** (*The Court of Auditors*) (kontroluje hospodaření institucí EU a dohlíží na správnost finančních toků). Kontrolní instituce EU sídlí v Lucemburku.

[1] nezaměňovat s **Evropským soudem pro lidská práva** sídlícím ve Strasburku – jeho činnost nemá s EU žádnou souvislost

Finanční instituce

- Finanční instituce EU mají za úkol hlavně správu společné měny – eura.
- Hlavní finanční institucí EU je **Evropská centrální banka** (ECB), která vedle vydávání bankovek dbá o udržování cenové stability v „Eurozóně“ (státech, které používají euro), určuje měnovou politiku EU a spravuje devizové rezervy Eurozóny. ECB sídlí ve Frankfurtu nad Mohanem.
- Existuje též nezisková **Evropská investiční banka** (EIB), která financuje některé aktivity podporující rozvoj EU a také pomoc EU rozvojovým zemím.

sídlo ECB, Frankfurt, Německo

Poradní instituce

- **Poradní instituce** mají poměrně malé pravomoci, slouží hlavně ke shromažďování a poskytování informací rozhodovacím institucím (názory veřejnosti, profesních svazů, obchodních organizací, regionů)

Činnost EU

- Předmět činnosti EU (tzv. **politiky EU**) lze rozdělit na dvě skupiny:
 - **společné politiky** (jsou ve výhradní působnosti orgánů Unie) a
 - **koordinované politiky** (byly svěřeny členskými státy do působnosti EU jen částečně).
- Hlavní společné politiky EU zahrnují vnější obchodní politiku, zemědělskou politiku, dopravní politiku, měnovou politiku a politiku hospodářské soutěže. Nejdůležitější koordinovanou politikou je politika hospodářské a sociální soudržnosti.

Společný trh

(*The single market*)

- Jádrem Evropské unie je existence **společného trhu**.
- K jeho fungování bylo vedle zrušení zjevných bariér (např. cel, množstevních omezení, apod.) nutné také odstranění tzv. „netarifních překážek“ (daňových zvýhodnění některých výrobků, rozdílné výše státní dotace, nesouladu technických norem, vzájemného uznávání diplomů a vzdělání, apod.)
- Společný trh ale ekonomiky evropských zemí zcela nesjednocuje (není to jednotný ekonomický prostor):
 - Některé sektory ekonomiky (veřejné služby) jsou stále subjektem národního práva
 - Jednotlivé členské země odpovídají za zdanění a sociální zabezpečení

Společný trh

- Na společném trhu (ne ale na dalších politikách) EU participují i některé nečlenské země, které spolu s členskými státy EU vytváří tzv. **Evropský hospodářský prostor** (EHP – Lichtenštejnsko, Island, Norsko) nebo mají s EU speciální smlouvy (Švýcarsko).
- Společný trh je regulován centrálně, **pravidla jeho fungování tvoří podstatnou část společných politik EU**. Na světové ekonomice se společný trh EU podílí více než 30 % (podíl na HDP) a blíží se podílu USA.

Společný trh

- V rámci společného trhu mohou všichni obyvatelé EU využívat 4 základní svobody:
 - **svoboda pohybu osob** (obyvatelé EU mohou v rámci unie svobodně cestovat, volně pracovat, žít nebo studovat)
 - **svoboda pohybu kapitálu** (volný tok financí v rámci celé unie)
 - **svoboda pohybu služeb** (podnikatelé mají právo nabízet služby v libovolné zemi EU)
 - **svoboda pohybu zboží** (není blokován pohyb zboží).

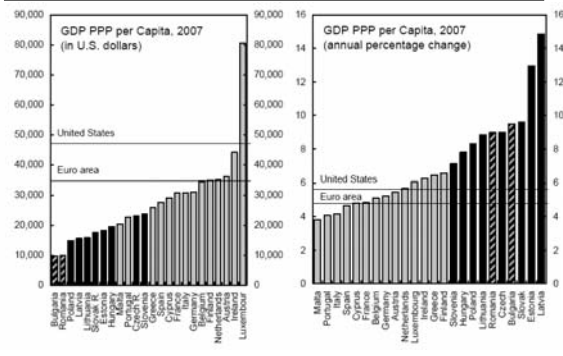
Regulace společného trhu

- Nejnákladnější a nejdiskutovanější je regulace zemědělství (**společná zemědělská politika EU**), která má hlavně podobu přímé finanční podpory evropským zemědělcům.
- Některými liberálními politiky je tento koncept odmítán jako zbytečně nákladný a deformující tržní mechanismy (evropské zemědělství je zbytečně chráněno před konkurencí z ostatních zemí, což vede k jeho zaostávání).
- Kritizován je i fakt, že přímé platby v rámci zemědělské politiky EU zvýhodňují až do roku 2013 „staré“ členské země

Regulace společného trhu

- Objemem druhou nejnákladnější formou regulace společného trhu je **politika hospodářské a sociální soudržnosti EU** (regionální politika).
- Jejím cílem je snížení značných rozdílů mezi ekonomickou úrovní jednotlivých evropských regionů (nezbytné pro harmonické soužití členských zemí).
- Potřeba pomoci není zpravidla posuzována za jednotlivé státy, ale za přibližně stejné velké statistické regiony NUTS 2.
- Podpora zaostávajícím regionům se provádí z prostředků několika tzv. strukturálních fondů EU

Regionální disparity a koheze

Měnová unie

- Dalším důležitým znakem EU je existence **společné měny (euro)**.
- Měnová unie byla vytvořena k 1. 1. 1999, kdy byly pevně určeny směnné kurzy národních měn, společné bankovky a mince byly zavedeny počátkem roku 2002.
- Mimo „Eurozónu“ stojí převážně z vnitropolitických důvodů 3 „staré“ členské země (Dánsko, Švédsko, Británie) a většina nových členských zemí EU přijatých v letech 2004 a 2007.
- U nich se předpokládá zavedení eura poté, co splní povinná ekonomická kritéria (zejména cenová stabilita, nízký deficit veřejných rozpočtů a stabilní kurz měny).
- V současnosti používá euro 16 členských zemí EU a dále 6 menších evropských nečlenských zemí.

Svoboda pohybu

- Úspěšná je spolupráce v oblasti **překračování vnitřních hranic EU**, vízové a azylové politiky.
- V rámci **Schengenského prostoru** byly odstraněny hraniční kontroly a dochází ke koordinaci činnosti policejních sborů (společný informační systém, apod.).
- Schengenskou smlouvou o rušení kontrol na společných hranicích uzavřely v roce 1985 Francie, Německo, Belgie, Nizozemsko a Lucembursko, později byla začleněna do evropského práva a dnes platí ve všech zemích EU s výjimkou Irska, Británie[1], Kypru, Bulharska a Rumunska.
- Vedle členů EU k ní přistoupily i některé další evropské země (formálně Island, Norsko, Švýcarsko, hraniční kontroly nemají ani 3 evropské mikrostáty – Vatikán, Monako a San Marino), Schengenský prostor tedy odstraní hraniční kontroly mezi 28 evropskými zeměmi (stav v lednu 2009).

[1] Británie a Irsko jsou signatáři Schengenské smlouvy, nepatří v nich ale její ustanovení o zrušení hraničních kontrol

Další oblasti spolupráce

- Poměrně novou aktivitou EU je **spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí** (třetí pilíř EU). V jejím rámci se EU zaměřuje na potírání organizované i neorganizované kriminality, boj proti terorismu, omezení obchodu s drogami, apod. (existuje např. „evropský zatykač“, evropský policejní úřad Europol, ad.).
- Rovněž **společná zahraniční a bezpečnostní politika** (druhý pilíř EU) patří mezi poměrně nové okruhy činnosti EU. Má za úkol koordinovat zahraniční a bezpečnostní aktivity členských zemí. V jejím rámci např. provádí EU některé mírové operace (v Bosně a Hercegovině, Kosovu, ad.).

Rozpočet EU

- Rozpočet Evropské unie je založen na příspěvcích členských zemí (vypočítávají se podle HNP) a na vlastních příjmech ze společného trhu (daňové výnosy, dávky uvalené na zemědělské produkty dovážené do EU, výnosy z DPH za prodej zboží v rámci společného trhu). Členské příspěvky vytváří asi 2/3 příjmů, vlastní příjmy zbývající 1/3 příjmů rozpočtu.
- Rozpočet je zásadně konstruován jako vyrovnaný (výdaje nesmí překročit příjmy), výdaje plynou hlavně do společné zemědělské politiky (47 %, 2006) a do regionální politiky EU (cca 30 %, ale její podíl neustále roste). Asi 5 % rozpočtu věnuje EU na rozvojovou pomoc, což ji zařazuje mezi pěti „nejštedřejších“ donátorských zemí.